

PREZENTACJA

WYNIKI BADAŃ
MONITOROWANIA
KARIER
ZAWODOWYCH
ABSOLWENTÓW
kończących studia
w 2012 roku

Prezentacja

wyników badań losów zawodowych absolwentów

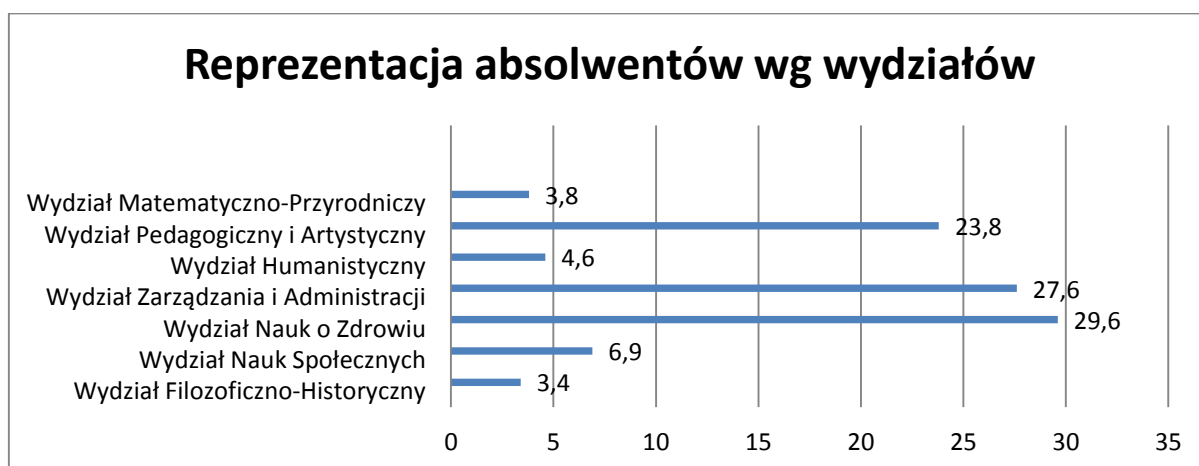
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

kończących studia w 2012 roku

Opracowanie: Halina Mielicka-Pawłowska

Badanie losów zawodowych absolwentów zrealizowane zostało po raz pierwszy w 2012 roku. Przedstawione niżej wyniki monitoringu zawierają opinie 5,2% wszystkich studentów studiów licencjackich i magisterskich reprezentujących siedem wydziałów Uniwersytetu. Wyniki badań nie są więc reprezentatywne, a jedynie pozwalają domniemywać jaka jest sytuacja zawodowa absolwentów po sześciu miesiącach od zakończenia studiów. Tym niemniej są to wyniki cenne ze względu na to, że pozwalają ustanowić płaszczyznę odniesień dla badań następnych roczników opuszczających mury uczelni. Ponadto obciążenie wyników badań jest znaczne ze względu na nierównomierny rozkład danych uzyskanych od absolwentów poszczególnych wydziałów (por. wykres nr 1). Najwięcej wypełnionych kwestionariuszy ankiety napłynęło drogą elektroniczną z Wydziału Nauk o Zdrowiu, Wydziału Zarządzania i Administracji oraz Wydziału Pedagogicznego i Artystycznego. Liczebnie są to jednak tak małe reprezentacje, że trudno przyjmować wyniki badań jako znaczące nawet dla tych wydziałów.

Wykres nr 1. Przedstawienie populacji badawczej w podziałem na wydziały

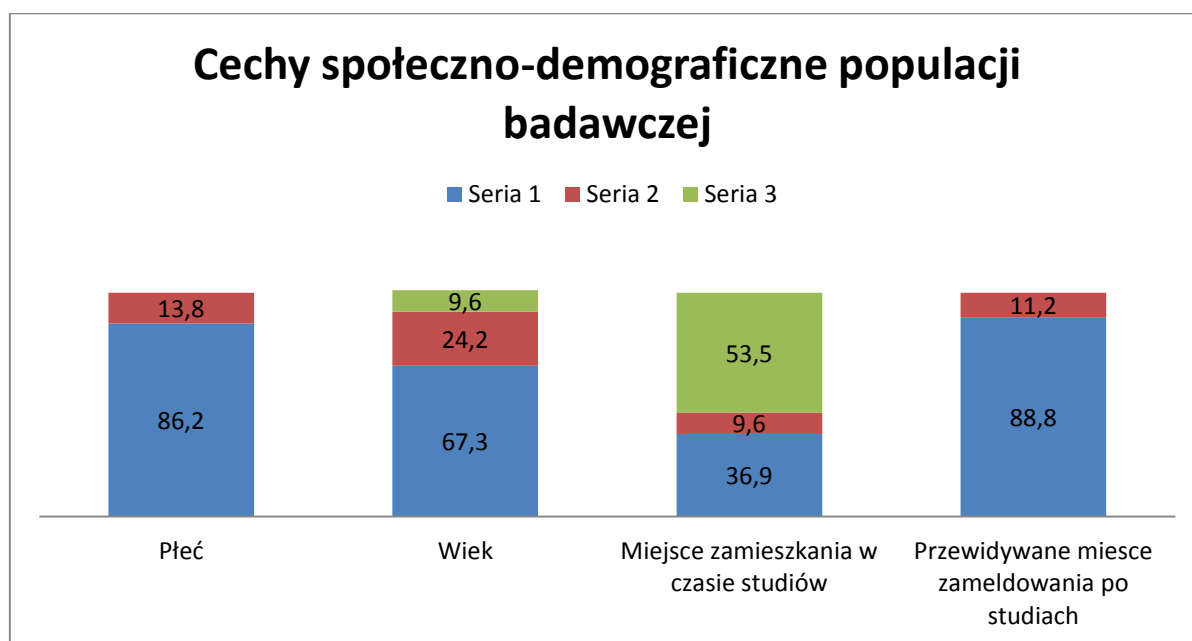

Ze względu na kwalifikacje zawodowe potwierdzone dyplomem ukończenia studiów wyższych populację badawczą reprezentowało 42,3% absolwentów, którzy kończyli studia I stopnia (licencjackie) oraz 56,5% studia II stopnia (magisterskie). Jednolite studia magisterskie były reprezentowane tylko przez jedną osobę (0,3%).

Ze względu na formy kształcenia 72,0% wypełnionych kwestionariuszy ankiet pochodzi od studentów kończących studia stacjonarne, 27,0% niestacjonarne oraz 1,0% pomostowe. Wnioski z badań odnoszą się przede wszystkim do studentów studiów stacjonarnych i w stosunkowo małym stopniu uwzględniają sytuację studentów niestacjonarnych, co znacznie wpływa na wyniki badań.

Cechy demograficzne populacji badawczej wykazują, że kwestionariusze ankiet wypełnione zostały przede wszystkim przez kobiety (86,2%), osoby w wieku poniżej 25 roku życia (67,3%), na stałe zameldowane na wsi (53,5%) oraz po studiach wracające do swoich miejscowości rodzinnych (88,8%).

Wykres nr 2. Przedstawienie populacji badawczej ze względu na płeć, wiek, miejsce stałego zameldowania, miejsce poszukiwanej pracy.

Legenda:

Seria 1: kobiety, osoby do 25 roku życia, zamieszkałe w mieście, po studiach wracające do swoich miejscowości rodzinnych.

Seria 2: mężczyźni, osoby w wieku od 25 do 30 lat, zameldowane w czasie studiów w miasteczkach, po studiach planujące inne miejscowości niż rodzinne.

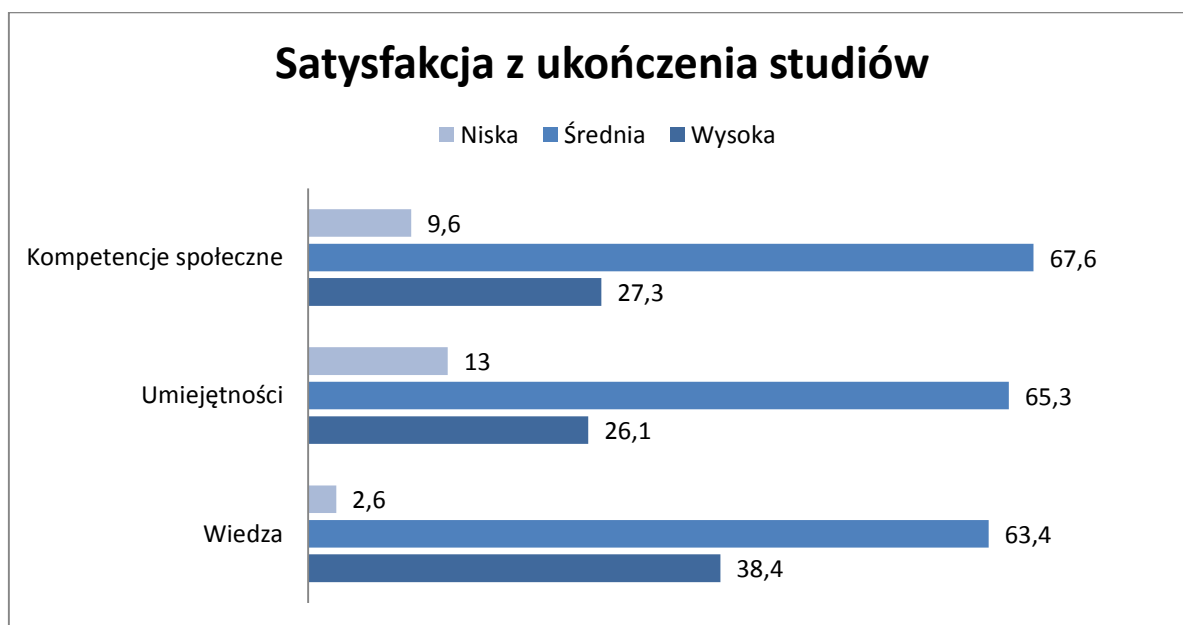
Seria 3: osoby powyżej 30 roku życia, zameldowane na stałe na wsi.

W badaniach brało udział 86,2% kobiet oraz 13,8% mężczyzn. W wieku do 25 roku życia było 67,3% respondentów, w przedziale między 25 a 30 rokiem życia – 24,2%, a powyżej 30 roku życia – 9,6%. Miejsce stałego zameldowania w czasie studiów wskazuje pochodzenie respondentów. I tak populację badawczą stanowiło 53,5% absolwentów pochodzących ze wsi, 36,9 z miasta oraz 9,6% z miasteczek. Po studiach 88,8% absolwentów przewiduje pozostawanie w swoich miejscowości rodzinnych, co świadczy o małej ruchliwości przestrzennej i tendencji do poszukiwania pracy w najbliższej okolicy.

1. Ocena efektów kształcenia

Stopień satysfakcji z ukończenia studiów pozwala określić, jak absolwenci oceniają kształcenie ze względu na wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne zdobyte w trakcie studiów (por. wykres nr 3). Przeważają wskazania średnie. Najwięcej wysokich ocen uzyskała wiedza. Najmniej też osób było niezadowolonych ze swojej wiedzy zdobytej w trakcie studiów. Umiejętności i kompetencje społeczne oceniane były podobnie. W sumie absolwenci są zadowoleni z ukończonych studiów, aczkolwiek też mają świadomość braków swojego wykształcenia.

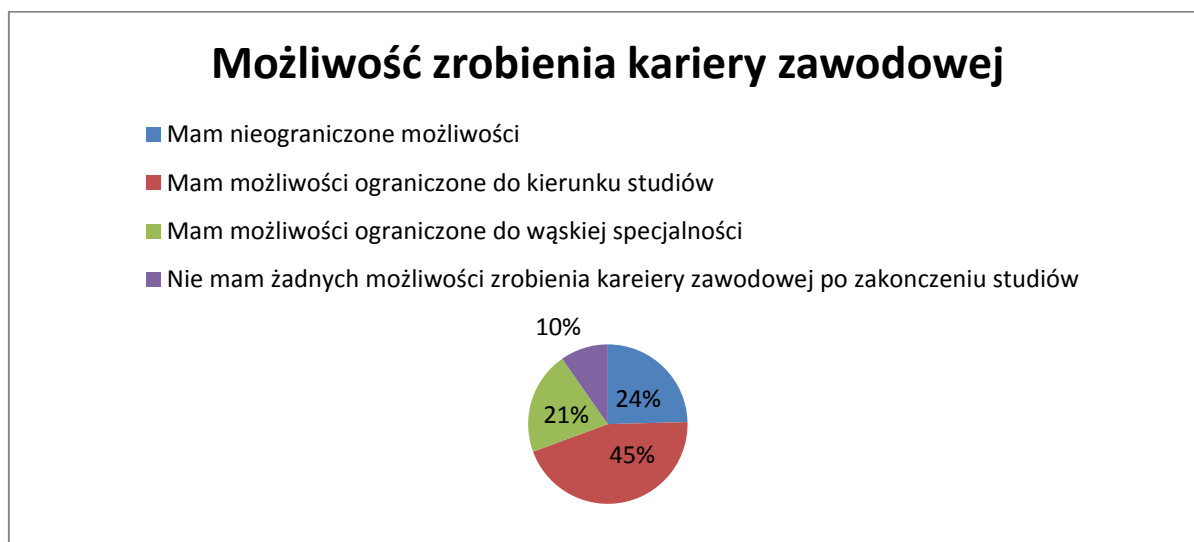
Wykres nr 3. Poczucie satysfakcji z ukończenia studiów wyższych

Nawet wysoki stopień satysfakcji nie przekładał się jednak na przewidywania absolwentów co do możliwości zrobienia kariery zawodowej. Ograniczenia w tym względzie wynikały z kierunku studiów i specjalności, ale też potrzeb rynku pracy. Absolwenci zdawali sobie sprawę z tego, jak trudno jest znaleźć pracę zgodną z kierunkiem studiów.

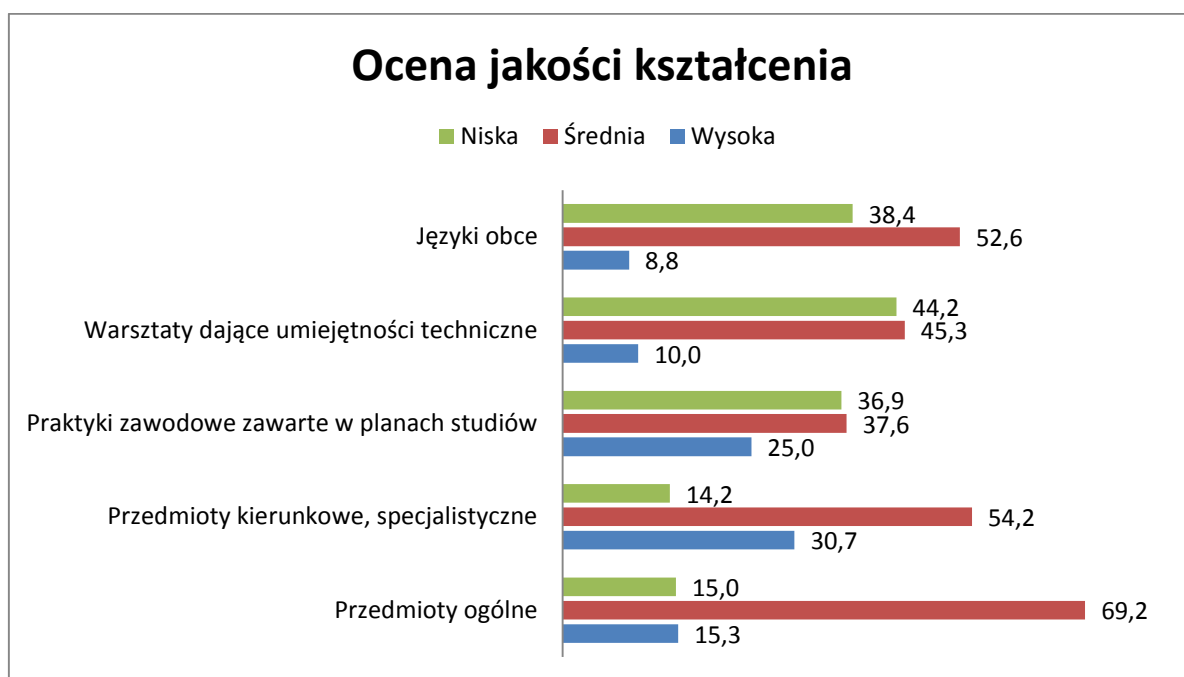
Jednak prawie $\frac{1}{4}$ z nich była przekonana o tym, że ma nieograniczone możliwości zrobienia kariery zawodowej po zakończeniu studiów (por. wykres nr 4). Niepokojący jest pesymizm 10,0% absolwentów, którzy nie widzieli żadnych możliwości zrobienia kariery zawodowej. Można przypuszczać, że nie brak satysfakcji z ukończenia studiów był przyczyną niezadowolenia, ale realne możliwości znalezienia pracy w zawodach, które w środowisku pochodzenia absolwentów, nie gwarantowały zatrudnienia.

Wykres nr 4. Aspiracje zawodowe absolwentów

Ze względu na możliwość znalezienia zatrudnienia ogólna ocena jakości kształcenia wykazała względne poczucie zadowolenia z przygotowania do pracy w wyuczonym zawodzie (por. wykres nr 5). Najwyżej cenione były treści przekazywane w ramach przedmiotów ogólnych oraz kierunkowych jako przydatne do wykonywania pracy w wyuczonym zawodzie. Ważne dla absolwentów były odbywane w trakcie studiów praktyki zawodowe, chociaż nisko oceniane były przez $\frac{1}{4}$ respondentów. Praktyki dawały możliwość zdobycia pierwszych doświadczeń zawodowych dla osób, które wcześniej nie miały kontaktu z pracą w wyuczonym zawodzie. Mogły więc być jedyną okazją, aby wyobrażenia urealnić i w ten sposób przekonać się co do słuszności wyboru kierunku studiów. Ważne dla studentów, ze względu na praktykę zawodową, były warsztaty dające umiejętności techniczne praktycznego opanowania zawodowych obowiązków oraz języki obce służące komunikacji społecznej. Najwyżej cenione były przedmioty ogólne i kierunkowe, co potwierdza wysokie wartościowanie wiedzy zdobytej w trakcie studiów.

Wykres nr 5. Opinie absolwentów na temat przedmiotów nauczania

Na wykresie nr 5 wyraźnie widoczna jest dominacja średnich ocen wystawianych nauczaniu przedmiotów ogólnych oraz specjalistycznych. Niepokojące jest to, że warsztaty oraz praktyki zawodowe wartościowane są zarówno nisko, jak i średnio. Stosunkowo mało jest tu wskazań wysokich. Ze względu na wagę przypisywaną przez absolwentów doświadczeniu zawodowemu można zakładać, że oczekiwania studentów są tu znacznie wyższe od celów zakładanych programami studiów.

2. Kwalifikacje zawodowe i sytuacja zawodowa studentów

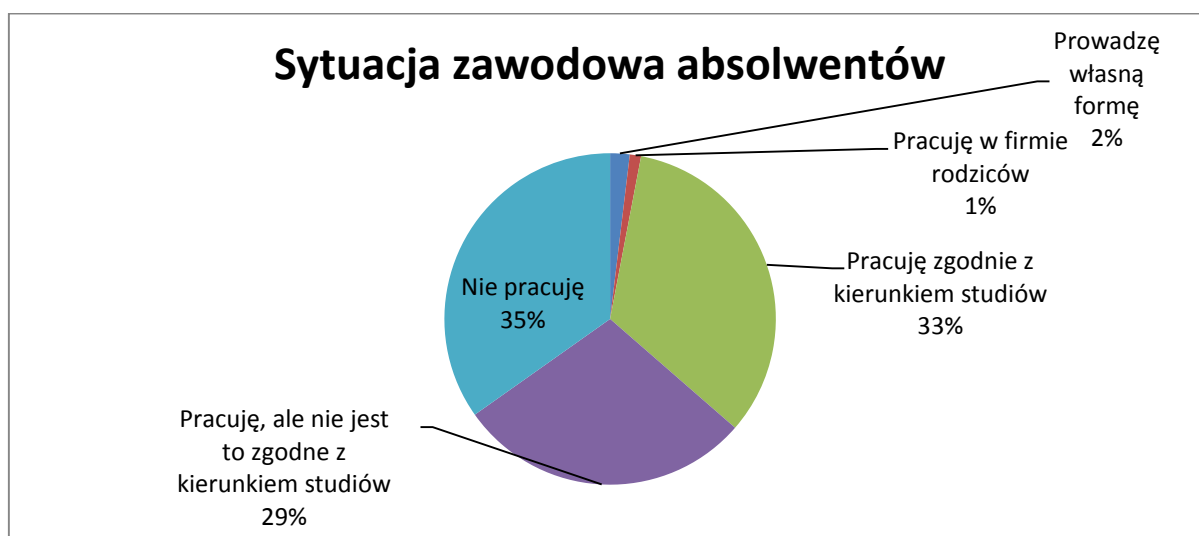
Niezwykle ważnym elementem przygotowania do pracy wykonywanej zgodnie z kierunkiem studiów i specjalnością było dla absolwentów doświadczenie zawodowe zdobyte w trakcie studiów (por. wykres nr 6). I tak 83,0% absolwentów deklaroowało, że posiada takie doświadczenie. Zdobyte ono było poprzez praktyki zawodowe obowiązkowe odbywane w trakcie studiów (35%), pracę zawodową (28%), staże (10%) oraz wolontariat (10%). Zastanawia wysoki procent braków odpowiedzi, co może świadczyć o problemach z ocenianiem praktyk zawodowych zawartych w planach studiów oraz o wykonywaniu w czasie studiów pracy, która nie była zgodna z kierunkiem studiów, ale jakiś rodzaj doświadczenia zawodowego pozwalała zdobyć.

Wykres nr 6. Formy doświadczenia zawodowego zdobytego przez absolwentów w trakcie studiów

Pracę zawodową w trakcie studiów wykonywało 65,0% respondentów (por. wykres nr 7). Zgodnie z deklaracjami nie pracowało zawodowo w trakcie studiów 35,0% absolwentów.

Wykres nr 7. Studiowanie a formy podejmowanej w czasie studiów pracy

Szczegółowa analiza danych wykazała jednak, że sytuacja zawodowa respondentów jest bardziej skomplikowana. Z całej populacji badawczej w zawodzie zgodnym z kierunkiem studiów pracowało 33,0% respondentów, a w innym – 29,0%. Interesujące jest to, że jeśli weźmie się pod uwagę tylko populację osób pracujących, to 51,1% absolwentów, przed uzyskaniem dyplomu ukończenia szkoły wyższej, wykonywało zgodny z kierunkiem studiów. Można zakładać więc, że praca zawodowa już posiadana, motywowała zarówno do studiowania, jak i kończenia szkoły wyższej.

Zdobycie wykształcenia nie tylko gwarantowało utrzymanie pracy, ale też warunkowało awans zawodowy i uzyskanie lepszej pozycji w strukturze pracowniczej. Dotyczyło to jednak tylko 1/2 pracujących w trakcie studiów. Deklarowane formy zatrudnienia wykazały dominację pracy na czas nieokreślony (61,0%), a rzadziej (12,0%) zatrudnienie na umowach cywilno-prawnych (np. zleceniach). Rzadko wymieniana była praca tymczasowa (6,0%), w niepełnym wymiarze czasu pracy (6%), praca na zastępstwo (4%), samozatrudnienie (4%) oraz telepraca (0,5%) i praca na wezwanie (0,5%). Sytuacja zawodowa absolwentów pracujących w trakcie studiów była więc dość stabilna ze względu na dominującą formę zatrudnienia na umowie na czas nieokreślony (por. wykres nr 8).

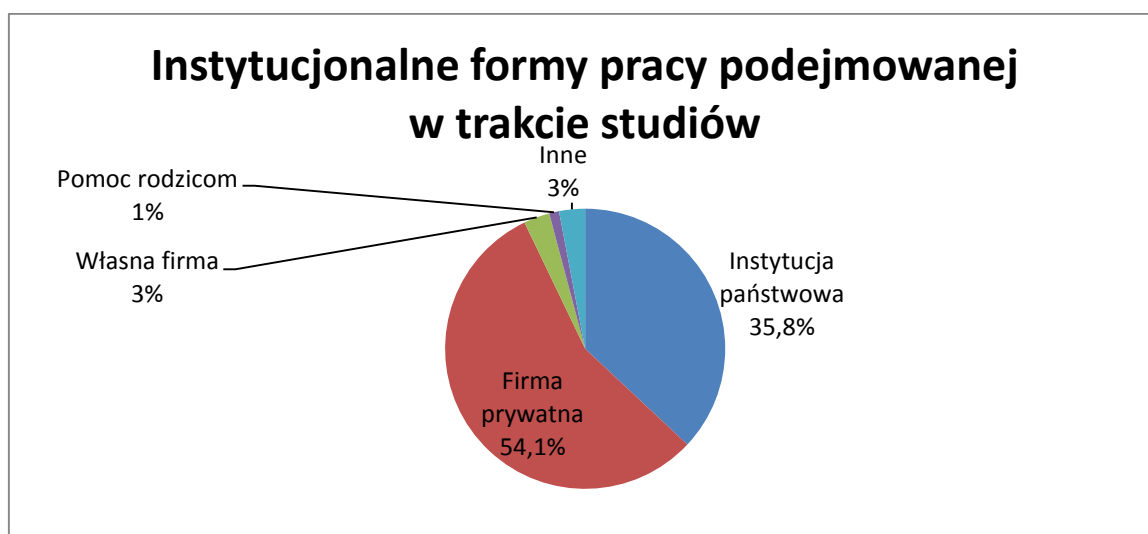
Wykres nr 8. Formy pracy podejmowanej w trakcie studiów przez absolwentów

Absolwenci, którzy pracowali w czasie studiów, przede wszystkim zatrudnieni byli w firmach prywatnych (54,1%). Mniej osób pracowało w instytucjach państwowych (35,8%). Ze względu na to, że 53,5% populacji badawczej stanowili absolwenci na stałe zameldowani na wsi zastanawia tak mało deklaracji odnoszącej się do pomagania rodzicom w prowadzeniu ich gospodarstwa rolnego. Zapewne ta forma pracy nie była przez absolwentów traktowana jako zatrudnienie, ale obowiązek związany z pomocą rodzinie (por. wykres nr 9). Zastanawia też niski procent osób prowadzących własne firmy. Zapewne związane to było z kierunkami studiów prowadzonymi przez uczelnię.

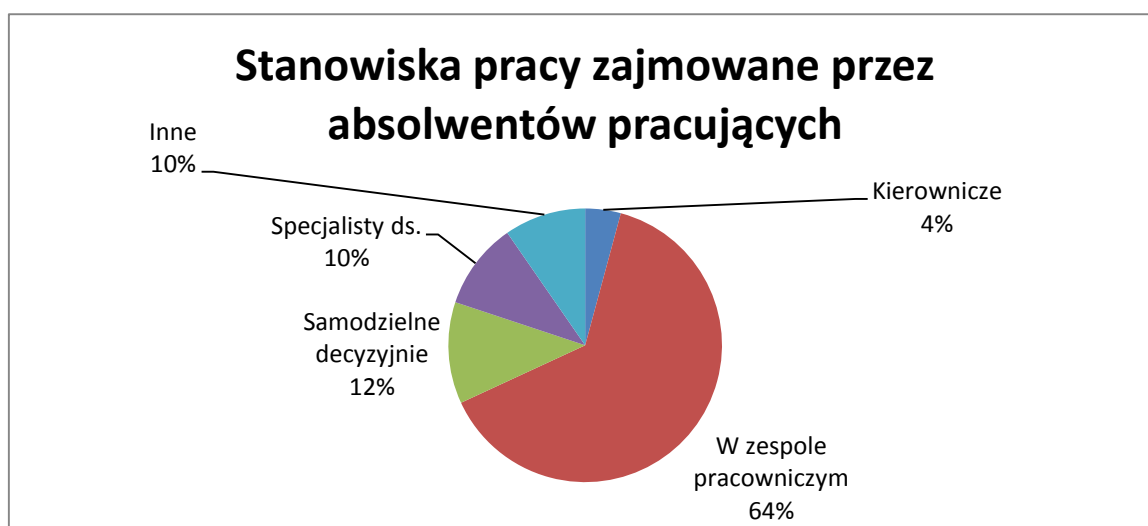

Wykres nr 9. Instytucje zatrudniające pracujących w trakcie studiów absolwentów

Stanowiska pracy zajmowane przez absolwentów pracujących w trakcie studiów wskazują, że dominowała przynależność do zespołów pracowniczych (64 %). Stanowiska kierownicze zajmowało tylko 4 % studentów pracujących, samodzielnie decyzyjnie – 12 %, a specjaliści ds. – 10 %. Zajmowanie innych stanowisk deklarowało 10 % respondentów (por. wykres nr 10).

Wykres nr 10. Stanowiska pracy zajmowane przez absolwentów pracujących w czasie studiów

Wykres nr 11 ilustruje, jak trudna jest sytuacja zawodowa absolwentów, którzy nie pracowali w trakcie studiów. W Województwie Świętokrzyskim, w październiku 2013 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych w województwie obejmowała 85,7 tys. mieszkańców, co stanowi stopę bezrobocia na poziomie 15,8% do aktywnych zawodowo.

W niektórych regionach województwa bezrobocie było jednak znacznie wyższe i sięgało w Skarżyskiem 27,1%, Koneckim – 22,7%, Ostrowieckim 21,3%, Opatowskim – 21,8, a Kieleckim 19,7%. Oczywiście są regiony o niższym bezrobociu, jak Buski – 8,5% oraz Pińczowski – 9,6% (GUS). Jednak, ogólnie rzecz biorąc o pracę jest trudno.

Ze względu na to 58,8% absolwentów niepracujących w czasie studiów szukało pracy, ale kończyło się to niepowodzeniem. Szczególnie trudno znaleźć pracę na wsi i w małych miasteczkach, gdyż brak tam możliwości znalezienia jakiegokolwiek pracy, nie mówiąc już o tej zgodnej z kierunkiem studiów i specjalnością. Niektórzy absolwenci postanawiają zostać na uczelni, studiować drugi kierunek lub specjalność (23%) oraz uzupełnić swoją wiedzę na studiach podyplomowych (9%) i w ten sposób wydłużyć edukację, ale i zdobyć dodatkowe kwalifikacje, aby zwiększyć swoje możliwości znalezienia pracy. Nie wszyscy jednak mogą sobie na to pozwolić, a więc szukanie pracy staje się niezwykle palącym problemem po zakończeniu studiów. Wykres nr 11 wskazuje, że tylko 4% niepracujących w czasie studiów absolwentów, po ich ukończeniu, nie szuka pracy, a 32% przedłuża studiowanie o drugi kierunek, specjalność lub studia podyplomowe. Niepokojące jest to, że tak dużo osób szuka pracy już w czasie studiów, ale po ich ukończeniu nie ma też większej nadziei na jej znalezienie.

Wykres nr 11. Sytuacja społeczna absolwentów, którzy nie pracowali w czasie studiów

Osoby, które nie pracowały, w czasie studiów szukały przede wszystkim stałej pracy na pełnym etacie (por. wykres nr 13). Rzadko poszukiwane było zatrudnienie na innych zasadach.

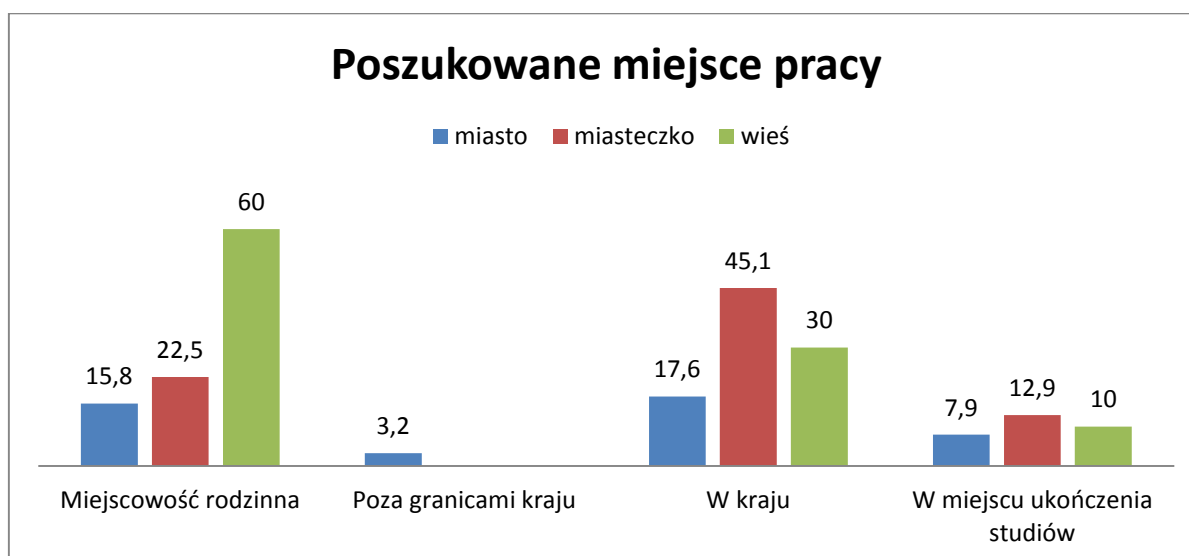
Umowa na czas nieokreślony daje bowiem poczucie bezpieczeństwa oraz wszelkie świadczenia ważne dla pracowników i ich rodzin. Takiej pracy poszukiwały przede wszystkim kobiety (83,5%; mężczyźni – 63,6%), osoby powyżej 30 roku życia (100%), zamieszkujące w mieście (82,6), ale i na wsi (82,7%) (por. raport szczegółowy).

3. Poszukiwana praca

Generalnie rzecz biorąc, po zakończeniu studiów absolwenci deklarowali powrót do swoich miejscowości rodzinnych. Idealną dla nich sytuacją było znalezienie pracy blisko miejsca stałego zameldowania, a więc i miejsca zamieszkania. Znajduje to odbicie w danych przedstawionych w kolumnie zgrupowanej pierwszej na wykresie nr 12. Nie oznacza to wcale jednak, że tam właśnie praca jest poszukiwana, gdyż atrakcyjne są małe miasteczka zarówno dla mieszkańców wsi, jak i miast. Decyduje o tym łatwość komunikacji. Codzienne dojazdy do pracy nie są problemem, jeśli odległości między miejscem zamieszkania i miejscem pracy nie przekraczają 20 – 30 kilometrów. Szczególnie mieszkańcy wsi poszukują pracy w małych miasteczkach, ale też mają nadzieje, na znalezienie pracy w swojej rodzinnej miejscowości.

Większość absolwentów poszukuje pracy w kraju. W miejscu ukończenia studiów chciałoby pozostać i pracować ok. 30% osób kończących studia. Mało jest wskazań (3,2%) wyjazdów za pracę poza granice kraju. Dane te wydają się być zaniżone. Można jednak przypuszczać, że praca w Niemczech czy Anglii oraz innych krajach europejskich, nie jest już tak atrakcyjna, aby stanowić o planach zawodowych i życiowych absolwentów.

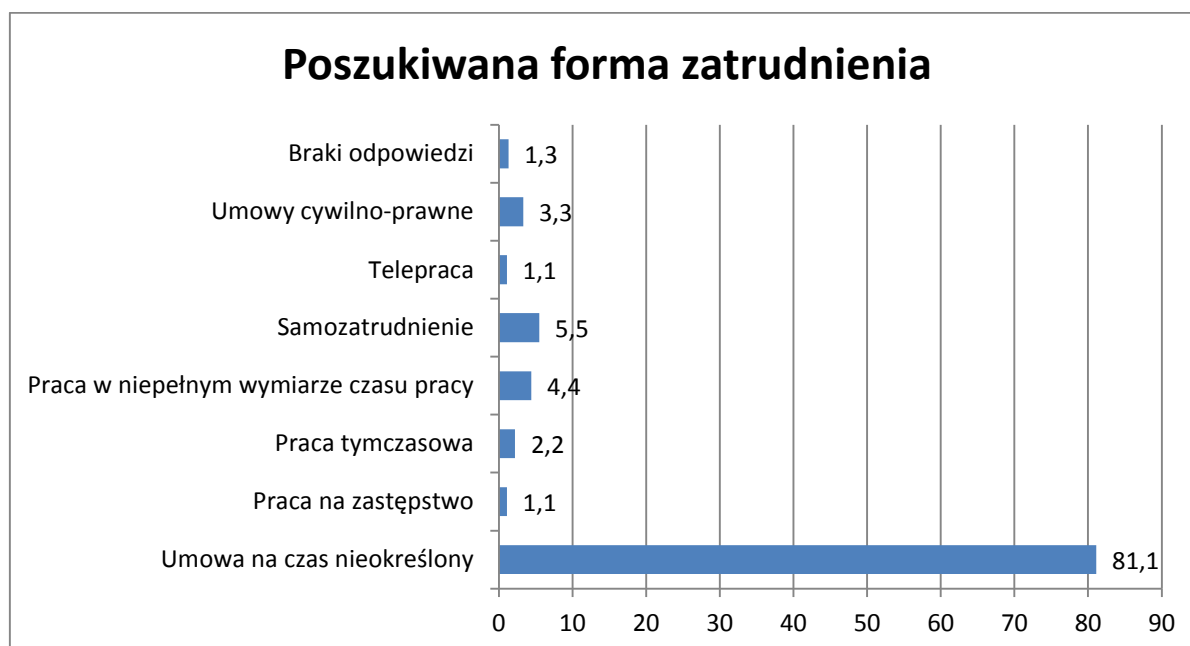
Wykres nr 12. Poszukiwane przez absolwentów miejsce pracy

Deklaracje poszukiwania pracy w miejscowości rodzinnej świadczą raczej o słabej ruchliwości przestrzennej absolwentów. Oczywiście trudno przewidzieć, jak potoczą się losy życiowe po zakończeniu studiów (ankieta była rozprowadzana wśród absolwentów, którzy skończyli studia maksymalnie sześć miesięcy wcześniej). Trudno też przewidzieć, gdzie faktycznie absolwenci znajdą zatrudnienie. Pytania kwestionariusza odnosiły się bowiem do wyobrażanej i przewidywanej sytuacji zawodowej, którą inicjowało otrzymanie dyplomu ukończenia szkoły wyższej. Dopiero powtarzane badania prowadzone po trzech latach od zakończenia studiów, pozwolą zebrać informacje o faktycznej sytuacji zawodowej absolwentów i „ugruntować” postawione tezy w empirii.

Dla osób pracujących w trakcie studiów otrzymanie dyplomu dawało możliwość awansu zawodowego lub zmiany pracy na taką, która by była zgodna z ukończonym kierunkiem studiów i lepsza od tej wykonywanej. Dla osób niepracujących zaś ukończenie studiów dawało możliwość znalezienia pracy, co nie jest równoznaczne, że zgodnej z kierunkiem studiów, ale jakiegokolwiek pracy. Pytanie o najbliższe plany związane z zakończeniem studiów dało odpowiedzi nie tylko odnoszące się do preferencji absolwentów co do instytucji zatrudniającej, ale też ujawniło obawy co do możliwości znalezienia jakiegokolwiek pracy.

Wykres nr 13. Poszukiwana przez absolwentów po zakończeniu studiów forma zatrudnienia

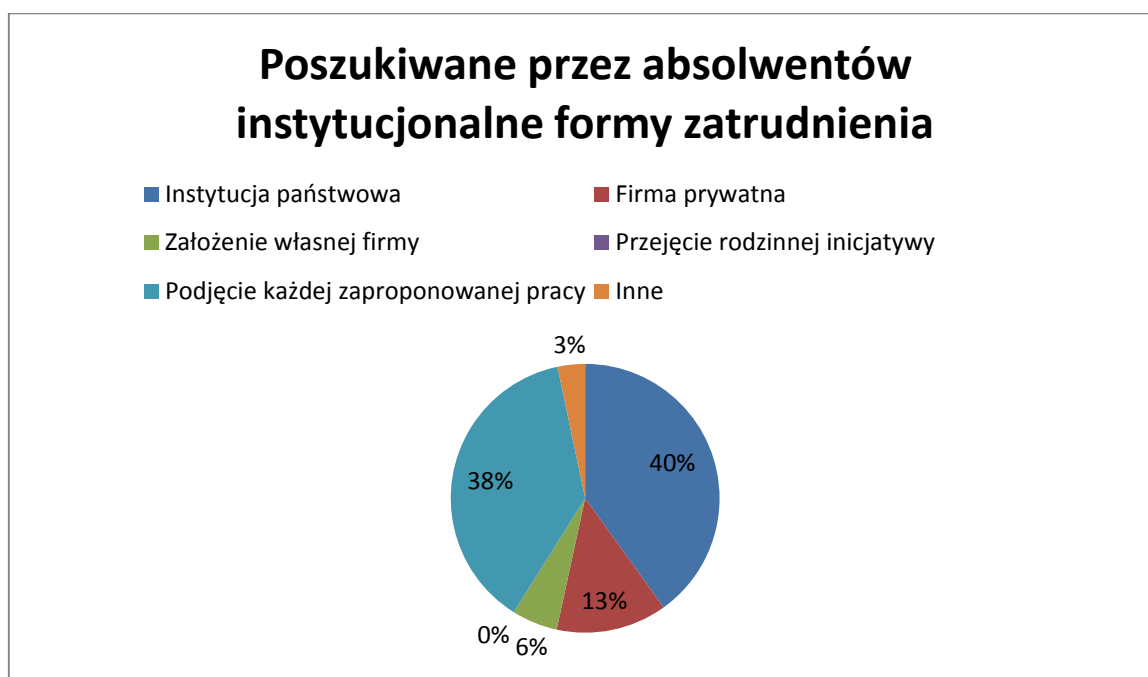

Najbardziej poszukiwaną przez absolwentów formą zatrudnienia była umowa na czas nieokreślony.

Porównując dane zawarte na wykresie nr 8 można zauważyć, że w trakcie studiów pracowało tak już 61% absolwentów. Jednak więcej osób wykonywało pracę na zlecenie i umowę o dzieło (12%). Zdecydowanie mniej, gdyż 3,3% poszukuje tej formy zatrudnienia po zakończeniu studiów.

Szczególnie trudno znaleźć pracę osobom pochodzącym ze wsi. Nie chcą one pracować na wsi, pomagać w gospodarstwie rolnym lub firmie rodziców (0 wskazań), a chcą znaleźć pracę w mieście (85 %), w tym 18,4% w miejscu ukończenia studiów, a więc przede wszystkim w Kielcach. Z tego właśnie powodu wieś opuszczają ludzie młodzi, ale nie tylko. Łatwość znalezienia pracy jest zależna od kierunku studiów. W niniejszym opracowaniu dominują opinie absolwentów z Wydziału Nauk o Zdrowiu, Wydziału Zarządzania i Administracji oraz Wydziału Pedagogicznego i Artystycznego, a po ukończeniu prowadzonych przez te wydziały kierunków studiów, o pracę jest dość trudno, szczególnie w małych miejscowościach. Z tego właśnie powodu 38% absolwentów deklaruowało, że podejmie każdą pracę, która zostanie im zaproponowana (por. wykres nr 14).

Wykres nr 14. Poszukiwane przez absolwentów po zakończeniu studiów instytucje proponujące zatrudnienie

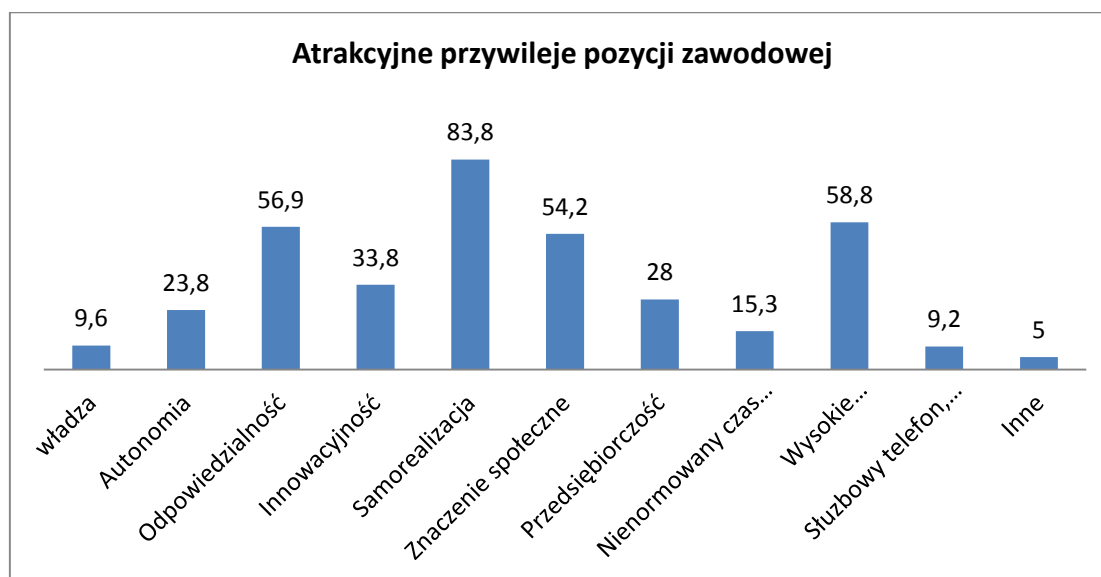

Zwraca uwagę różnica wskazań widoczna na wykresach nr 9 i 13, a odnoszącą się do pracy w firmie prywatnej. W czasie studiów zatrudnionych było w firmach prywatnych 54,1% pracujących absolwentów.

Po studiach zaś pracy w tych instytucjach poszukuje 13%, więc można zakładać, że jest to raczej praca dorywcza, tymczasowa i stosunkowo łatwo dostępna dla studentów. Praca w firmach prywatnych nie jest jednak tą poszukiwaną, najbardziej pożądaną jest praca w instytucji państwowej ze względu na możliwość zatrudnienia na umowę na czas nieokreślony.

Wszyscy absolwenci chcą po zakończeniu studiów znaleźć dobrą pracę lub zmienić pracę na lepszą od tej wykonywanej w trakcie studiów. W celu określenia, co znaczy dla absolwentów określenie „dobra praca”, zadane zostało w kwestionariuszu pytanie o przywileje pozycji zawodowej, które są dla nich atrakcyjne. Jest to zarazem pytanie o pracę satysfakcjonującą, a nawet idealną wprost ze względu na profity i uznanie społeczne. Wyniki badań wskazują, że dla absolwentów UJK „dobra praca”, to przede wszystkim taka, która daje możliwość samorealizacji (83,8%), wysokie wynagrodzenie (58,8%) oraz odpowiedzialność (56,9%) i znaczenie społeczne (uznanie) (54,2%). Odpowiedzialność szczególnie znaczenie ma dla mężczyzn, podobnie jak władza, autonomia i nienormowany czas pracy. Kobiety zaś większe znaczenie przypisują samorealizacji, przedsiębiorczości i wysokiemu wynagrodzeniu (por. raport szczegółowy). Samorealizacja jest jednak jedyną wartością tak wysoko stawianą w hierarchii cech pracy uznawanej przez absolwentów za dobrą. Pozostałe cechy miały wskazań o wiele mniej. Można przypuszczać, że na wyniki badań wpływ miały zarówno kierunki kształcenia reprezentowane przez absolwentów, jak i aspiracje związane z wykonywanym zawodem. Jeśli o awans i zrobienie kariery zawodowej jest trudno, jeśli inne przywileje nie są ważne, a liczy się przede wszystkim orientacja na poczucie satysfakcji z wykonywanej pracy, to właśnie samorealizacja staje się wartością nadrzędną (por. wykres 15).

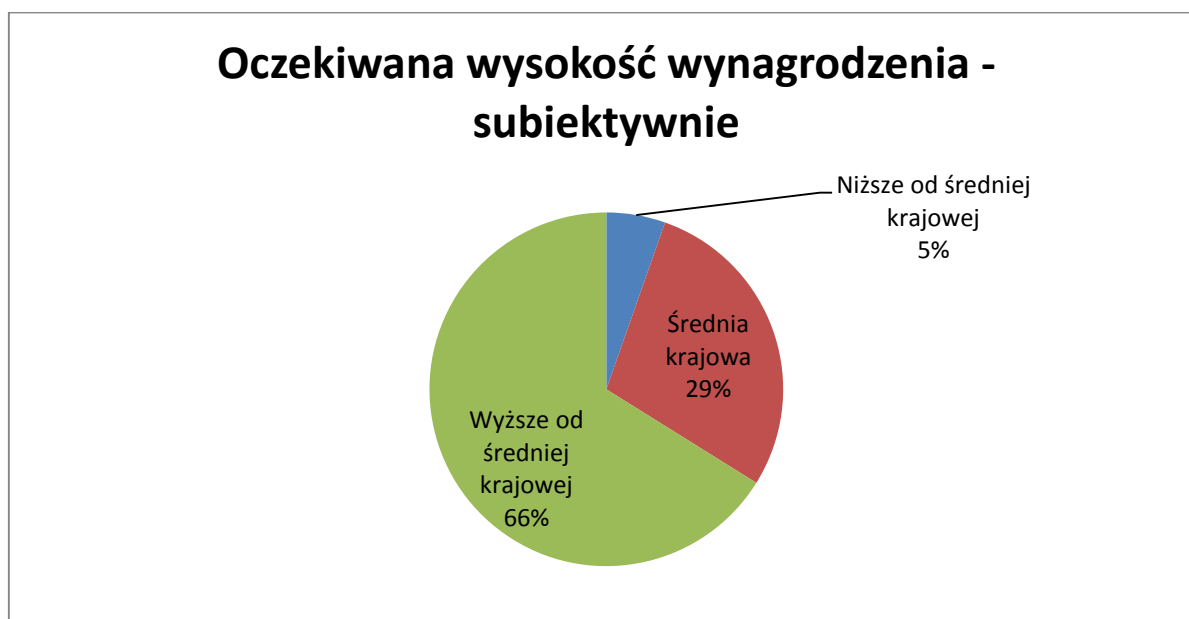
Wykres nr 15. Przywileje pozycji zawodowej atrakcyjne dla absolwentów

Ponadto wymarzona praca powinna dawać możliwość wykazania się innowacyjnością (33,8%), przedsiębiorczością (28,0%), autonomią (23,8%), nienormowanym czasem pracy (15,3) oraz władzą (9,6%). Mile widziany przez respondentów, przynajmniej niektórych z nich, był też służbowy telefon, samochód, wyjazdy zagraniczne, itp. (9,2%) oraz inne (5,0%) przywileje wynikające z zajmowanej pozycji zawodowej.

Jedną z ważnych wartości, cech atrakcyjnej pracy było wynagrodzenie za pracę. Nie stoi ono tak wysoko w hierarchii, jak samorealizacja, ale w wielu środowiskach społecznych właśnie „dobra praca” to taka, która daje wysokie wynagrodzenie. Jakiego więc wynagrodzenia spodziewają się absolwenci? Deklaracje zawarte w odpowiedzi na pytanie o oczekiwane po studiach pensje wskazują rozdzźwięk między subiektywnym a obiektywnym określeniem dochodów. Subiektywnie absolwenci oczekiwali po zakończeniu studiów wynagrodzenia netto wyższego od średniej krajowej, ale wskazywali obiektywnie liczone dochody jako znacznie niższe. Ilustrują to wykresy nr 16, 17 i 18 zamieszczone poniżej.

Wykres nr 16. Subiektywne opinie absolwentów na temat wysokości wynagrodzenia

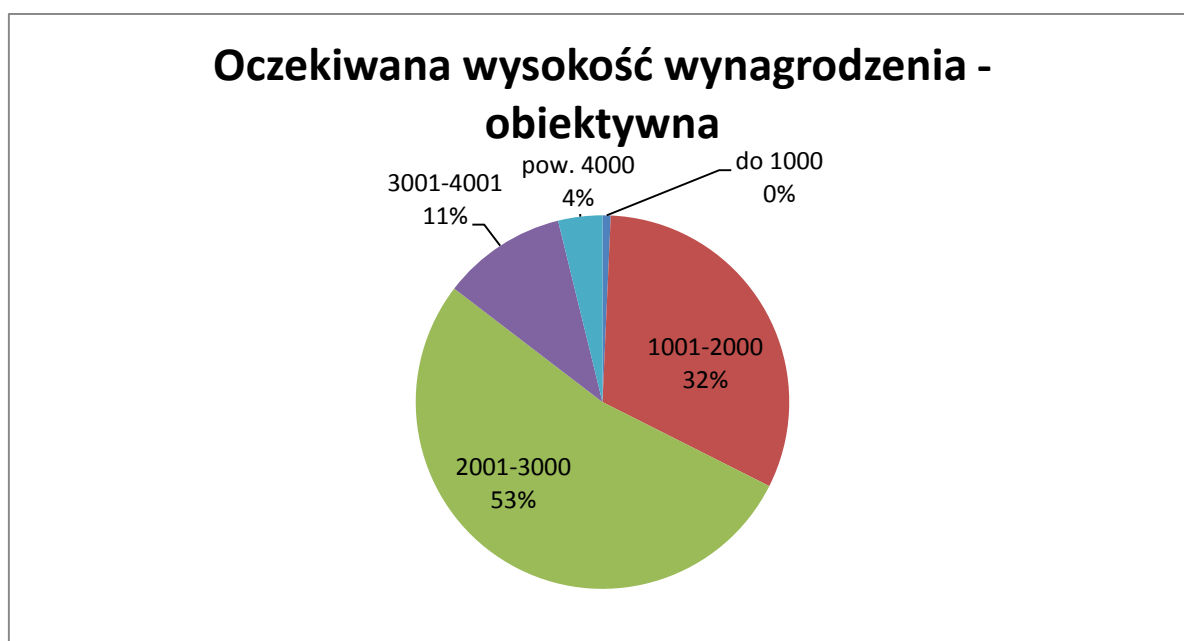
Zwraca uwagę to, że 66% absolwentów oczekuje wynagrodzenia wyższego od średniej krajowej, oczywiście liczonego netto jako systematycznie wypłacane pobory.

Płeć różnicowała wypowiedzi respondentów. I tak 67,8% kobiet i 47,2% mężczyzn spodziewało się po zakończeniu studiów otrzymania wynagrodzenia wyższego od średniej krajowej.

Mężczyźni częściej wskazywali na średnią krajową (36,1%) niż kobiety (26,7%), a jeszcze częściej na niższe od średniej krajowej wynagrodzenie za pracę (M- 16,6%; K-3,5%). Wiek zbytnio nie różnicował opinii respondentów, ale wyższego od średniej krajowej wynagrodzenia spodziewały się po studiach osoby, które nie ukończyły 25 roku życia.

Najbardziej ostrożne pod tym względem były osoby, które ukończyły 30 rok życia, gdyż najmniej z nich wskazuje, że spodziewa się wynagrodzenia wyższego od średniej krajowej (56,0%), ale też najwięcej (12,0%) spodziewa się wynagrodzenia niższego niż średnia krajowa (por. raport szczegółowy).

Wykres nr 17. Obiektywne opinie absolwentów na temat wysokości wynagrodzenia

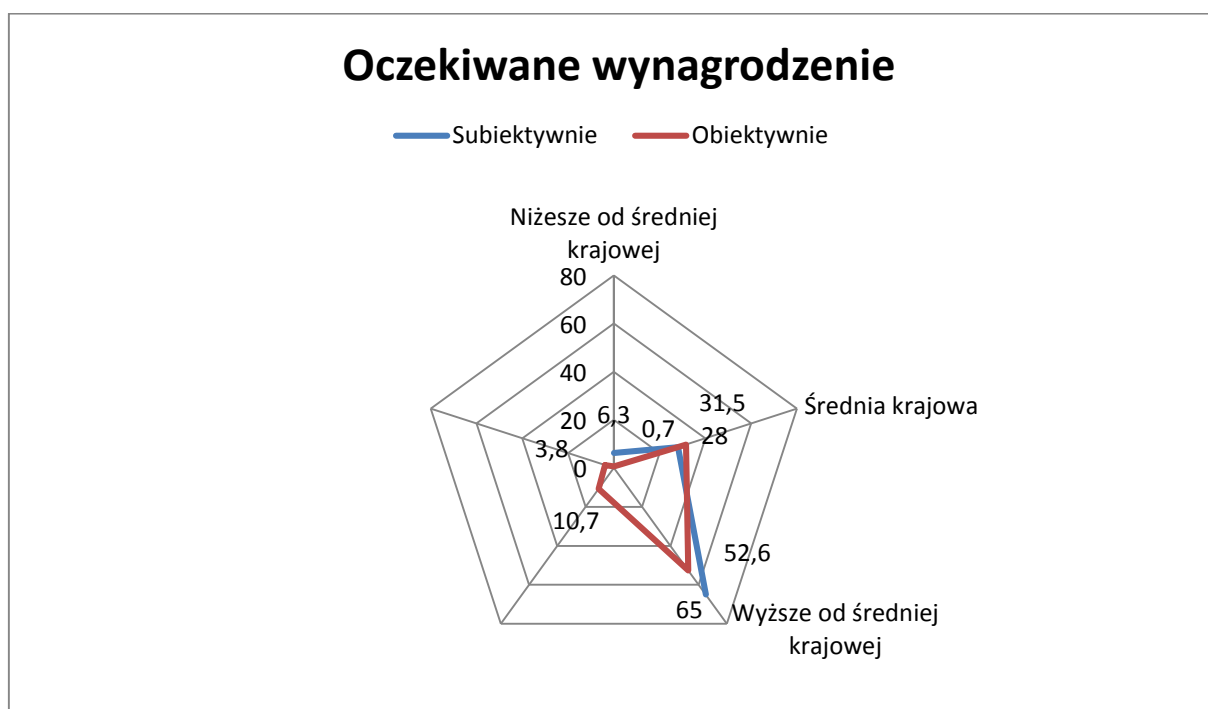
Aby ukonkretnić, podana została w kwestionariuszu ankiety skala wynagrodzenia w tysiącach złotych. Absolwenci wskazali (52,6%), że po zakończeniu studiów spodziewają się wynagrodzenia za pracę wysokości od 2.001,00 zł do 3.000,00 zł. miesięcznie. Tego, że otrzyma wynagrodzenie od 1001,00 zł do 2.000,00 zł przewidywało 31,5% absolwentów, niższego (do 1.000,00 zł.) 0,7%, ale wyższego od 3.001,00 – 10,7% osób. Tego, że otrzyma wynagrodzenie wyższe od 4.000,00 spodziewało się 3,8% respondentów. Dominowały więc wskazania bliskie średniej krajowej netto, która w październiku 2013 roku wynosiła brutto 3.834,17 złotych.

Porównanie oczekiwań absolwentów, co do wysokości wynagrodzenia zostało przedstawione na wykresie radarowym.

W zasadzie pokrywa się układ danych, ale wyraźnie widać, że oczekiwania subiektywne są wyższe od obiektywnych prawie o 13 % oraz niższe o 3%. Wskazuje to na środowiskowe uwarunkowania co do wysokości wynagrodzenia. Realnie więc, w porównaniu do innych osób pracujących, absolwenci spodziewali się wynagrodzenia liczonego netto i bliskiego średniej krajowej pod względem tej wysokości. Nadmienić też należy, że 65 % absolwentów pracowało w trakcie studiów, co daje rozeznanie w wysokości poborów spodziewanych i oczekiwanych po zakończeniu studiów.

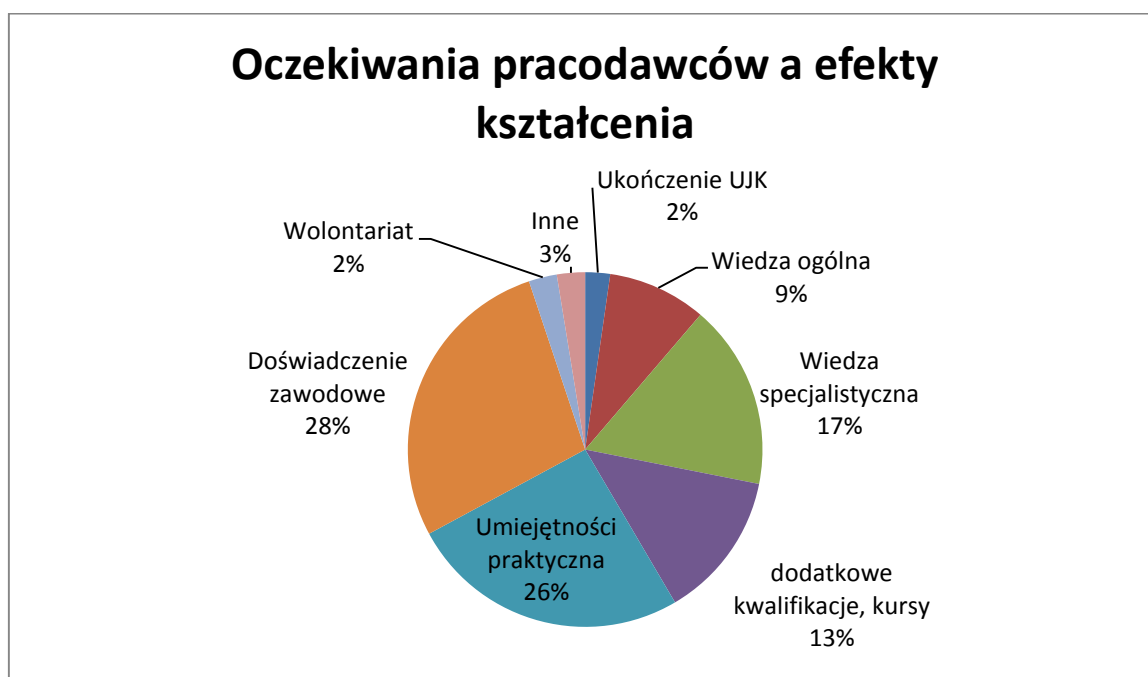
Wykres nr 18. Porównawcze wykresy oczekiwanego przez absolwentów wynagrodzenia

Trudności ze znalezieniem pracy spowodowały, iż absolwenci byli przekonani o zbyt wygórowanych wymaganiach stawianych przez pracodawców osobom poszukującym pracy (por. wykres nr 19). Ze względu na efekty kształcenia, a więc wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne, najważniejsze dla pracodawców były, według absolwentów, umiejętności o charakterze instrumentalnym, a więc praktyczne. Dla pracodawców ważne jest, według absolwentów, doświadczenie zawodowe, które może zadecydować o zatrudnieniu pracownika. Mimo, iż duże znaczenie było przez absolwentów przypisywane wiedzy specjalistycznej i ogólnej, a także dodatkowym kwalifikacjom, to jednak najważniejszą umiejętnością cenioną przez pracodawców była, według absolwentów, gotowość do profesjonalnego podejmowania czynności bezpośrednio związanych z wykonywanym zawodem.

Gwarantem zaś było, według 28% respondentów, doświadczenie zawodowe oraz, według 28% absolwentów umiejętności praktyczne zdobyte przez wcześniej wykonywaną już w trakcie studiów pracę (w tym wolontariat). W sumie 56 % osób wypełniających kwestionariusze ankiet było przekonanych o znaczeniu dla pracodawców umiejętności praktycznych, które posiada osoba starająca się o pracę.

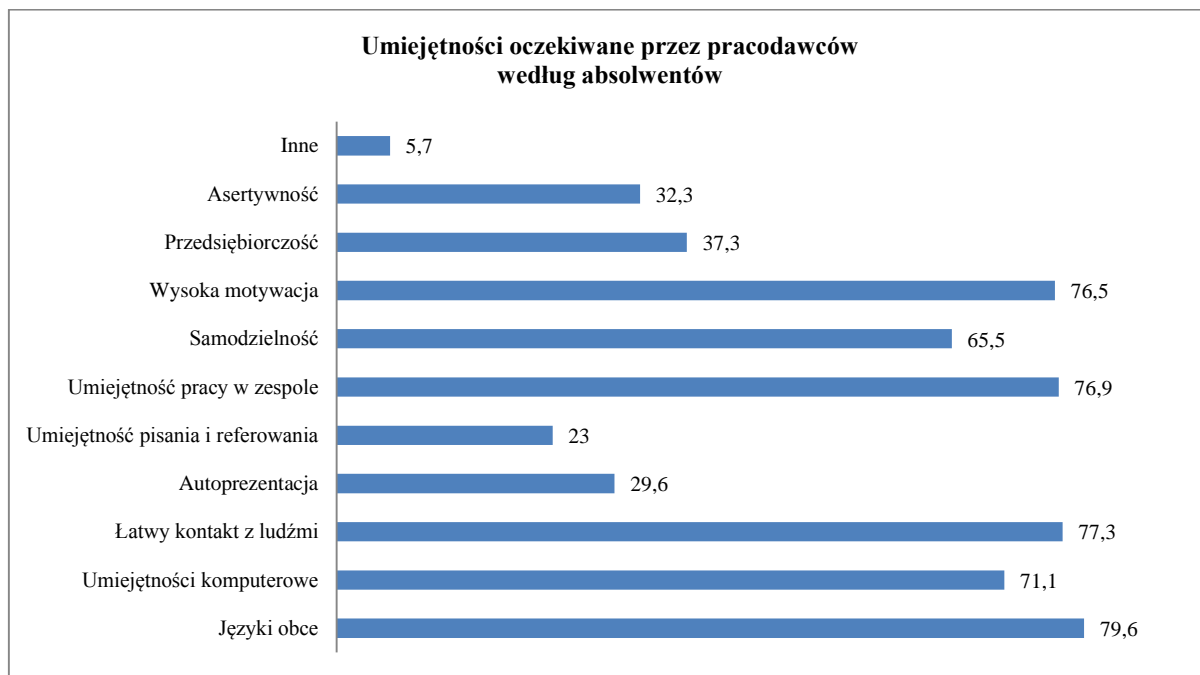
Wykres nr 19. Opinie absolwentów na temat oczekiwań pracodawców

Opinie absolwentów na temat oczekiwań pracodawców, zostały pogłębione następnym pytaniem wielokrotnego wyboru o dodatkowe umiejętności, które są szczególnie poszukiwane przez osoby zatrudniające pracowników (por. wykres nr 20). Chodziło tu o cechy osobowości, ale też umiejętności praktyczne przydatne do wykonywania zawodu. Według respondentów dodatkowe kwalifikacje podwyższają w oczach pracodawcy wartość osoby starającej się o pracę, więc nie tylko ułatwiają zdobycie pracy, ale też gwarantują wyższe stanowisko pracy i lepsze wynagrodzenie. I tak dodatkowe umiejętności, które zdaniem absolwentów, oczekiwane są przez pracodawcę, to: znajomość języków obcych (79,6%), łatwość nawiązywania kontaktów z ludźmi (77,3%), umiejętność pracy w zespole (76,9), wysoka motywacja do pracy (76,5%), umiejętność pracy z komputerem (71,1%), samodzielność w działaniu (65,7), przedsiębiorczość (37,3%), asertywność (32,3), skuteczna autoprezentacja (29,6%),

umiejętność pisania i publicznego referowania raportów (23,0%) oraz inne (5,7%), które nie zostały jednak wymienione.

Wykres nr 20. Opinie absolwentów na temat dodatkowych umiejętności oczekiwanych przez pracodawców

Zwracają uwagę, bardzo często wskazywane przez absolwentów, umiejętności techniczne, do których zaliczyć można znajomość języków obcych oraz programów komputerowych. Szczególne znaczenie jednak przypisywane było przez absolwentów cechom osobowości takim, jak łatwy kontakt z ludźmi oraz umiejętność współpracy w zespole pracowniczym. W przekonaniu absolwentów dla pracodawców, zapewne ze względu na dyspozycyjność pracowników oraz zaangażowanie w wykonywaną pracę, ważna była, wysoka motywacja do pracy. Od niej bowiem też zależy efektywność wykonywanej przez pracownika pracy. Świadczą o tym pozostałe wyniki badań, a przede wszystkim samodzielność w podejmowaniu decyzji (65,5%).

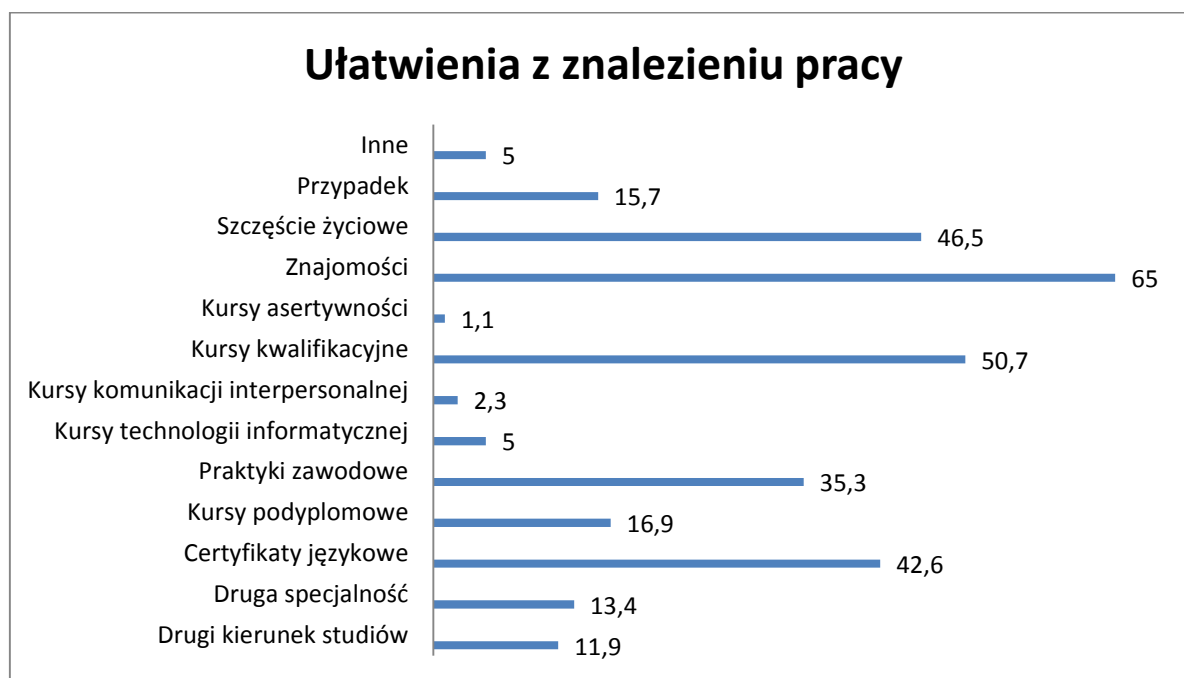
Często wskazywana przez respondentów wysoka motywacja do pracy (76,5%) nie tylko łączy się z zaangażowaniem i efektywnością, ale też ma związek z bezrobociem. Trudności ze znalezieniem pracy w zawodzie wyuczonym są często doświadczane przez młodych ludzi zamieszkałych w małych miejscowościach, ale też w wielkich miastach. Jako jedną z barier w znalezieniu pracy wskazywaną przez absolwentów był brak wolnych miejsc pracy (por. wykres nr 24).

Z tego właśnie powodu w potocznej opinii społecznej, ułatwić znalezienie pracy mogą znajomości (65,0%), szczęście życiowe (46,5%) oraz „zwykły” przypadek (15,7%). Jest to dość zaskakujący wynik badań, gdyż wskazuje względy pozamerytoryczne, które decydują, w przekonaniu absolwentów, o znalezieniu pracy. Wyniki badań świadczą o tym, jak trudno jest tę pracę znaleźć. Są jednak też inne uwarunkowania, które mogą mieć wpływ na udzielane przez absolwentów odpowiedzi. Do dziś bowiem znajomości są jedną z podstawowych kategorii wartościujących ludzi w małych społecznościach lokalnych, a większość respondentów z takich właśnie pochodzi. „Swojego”, jako że jest dobrze znany z różnych sfer życia społecznego, przewidywalny więc i zobowiązany do lojalności, wyżej się wartościuje i lepiej traktuje od tego spoza społeczności lokalnej czyli „obcego”. Tego ostatniego traktuje się z podejrzliwością, nieufnością i ostrożnością aksjologiczną ze względu na to właśnie, że jest spoza kręgu znajomych. Koniecznie trzeba nadmienić, że absolwenci zdają sobie sprawę z działania tego mechanizmu wartościującego ludzi, gdyż wskazują względy merytoryczne, które ułatwiają znalezienie pracy. Jednak pochodząc z małych społeczności lokalnych powielają opinię czy raczej posługują się wypracowanym środowiskowo modelem rzeczywistości, aby wyjaśnić własne problemy ze znalezieniem pracy. Drugim sposobem takich wyjaśnień, jest wskazywanie szczęścia czy przypadku, jako ułatwień w znalezieniu pracy. Tu już nie środowiskowo warunkowana opinia społeczna daje gotowe odpowiedzi na temat przyczyn braku pracy, ale interpretacje idą w kierunku przekonań przynależnych do systemu wierzeń w przeznaczenie. Niezależnie od tego, czy kryje się za tym, przekonanie o własnym szczęściu, czy o bliżej nieokreślonej zależności przyczynowo-skutkowej zjawisk oraz interpretowanie wydarzeń w kategoriach przeznaczenia, jest wskazaniem czegoś, na co człowiek nie ma wpływu, a czemu zmuszony jest się podporządkować. Trudno, ze względu na to, iż kategorie pytań zawartych w kwestionariuszu nie uwzględniały systemów wierzeniowych, głębiej ten problem rozstrzygać. Można jednak stwierdzić, że bezsilność spowodowana brakiem pracy staje się przyczyną poszukiwania interpretacji wszędzie tam, gdzie istnieje prawdopodobieństwo znalezienia wyjaśnień trudności jej znalezienia.

Obok pozamerytorycznych względów wskazywane były przyczyny przynależne do kategorii zawodowego przygotowania do wykonywanej pracy potwierdzone wiedzą, umiejętnościami i kompetencjami wyniesionymi ze studiów (por. wykres nr 21). Ze względu na to, że o pracę jest trudno, absolwenci byli przekonani o tym, że ułatwi jej znalezienie posiadanie dodatkowych kwalifikacji zawodowych. Ważne było, według respondentów, posiadanie certyfikatów językowych (42,6%), praktyki zawodowej realizowanej w trakcie studiów (35,3%), kursów podyplomowych (16,9%), drugiej specjalności (13,4%), drugiego

kierunku studiów (11,9%), kursów z zakresu technologii informatycznej (5,0%), kursów komunikacji interpersonalnej (2,3%), kursów asertywności (1,1%) oraz innych (5,0%). Zwraca uwagę przywiązywanie przez absolwentów wagi do kursów kwalifikacyjnych, które nie tylko poszerzają wiedzę, ale też dają umiejętności dodatkowe przydatne w pracy zawodowej. Dyplom ukończenia kursu jest ważny, gdyż może potwierdzać przygotowanie do wykonywania pracy zawodowej. Ważne są też, zdaniem absolwentów, certyfikaty językowe i praktyki zawodowe, ale nie było popularne, jako środek dający możliwość zatrudnienia, studiowanie drugiego kierunku studiów czy drugiej specjalności. Zapewne inne względy o tym decydowały. Jako główną przyczynę, co znajduje potwierdzenie w wynikach badań, można wskazać konieczność podejmowania pracy w czasie studiów spowodowaną sytuacją społeczno-ekonomiczną studentów.

Wykres nr 21. Opinia absolwentów na temat ułatwień w znalezieniu pracy

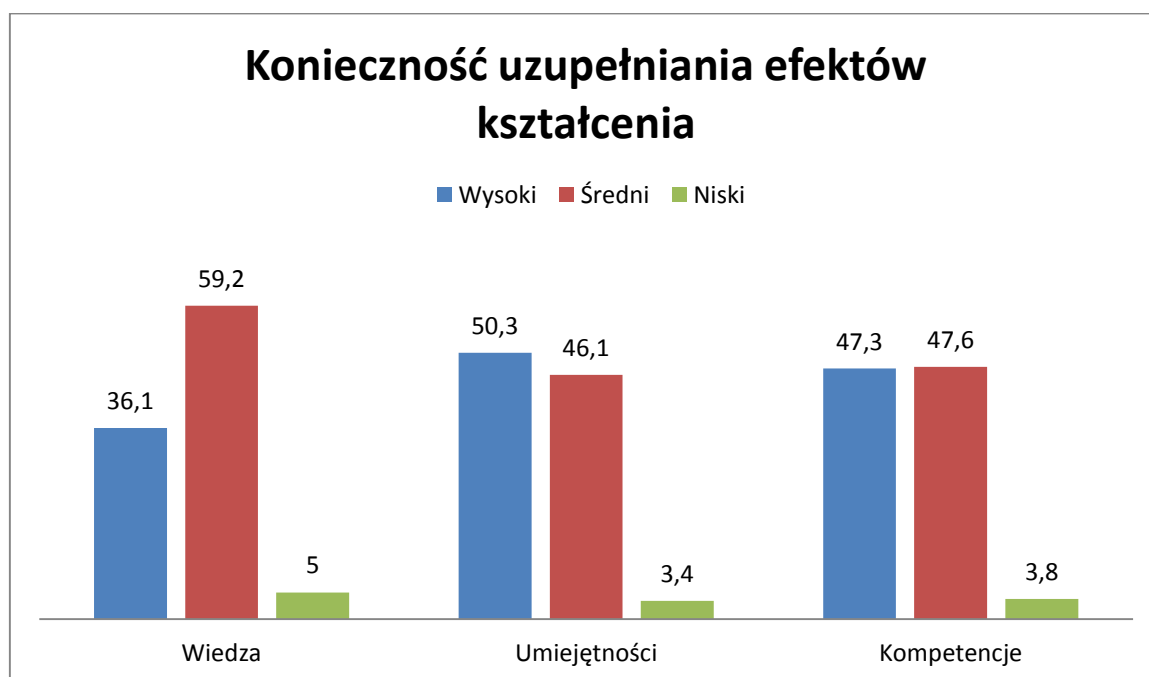
Ukończenie studiów wyższych powinno gwarantować zatrudnienie, jednak tak nie jest. Absolwenci zdają sobie z tego sprawę, że ukończenie szkoły wyższej daje im wykształcenie konieczne współcześnie do tego, aby znaleźć pracę. Zdają sobie jednak też sprawę z tego, że należy pogłębiać zdobytą już wiedzę i rozwijać posiadane umiejętności.

Ukończenie studiów to nie wszystko, gdyż ze względu na bezrobocie dyplom nie daje gwarancji znalezienia pracy. Konieczne jest więc uzupełnienie kwalifikacji o takie, które są poszukiwane przez pracodawców, a zarazem nie tylko dają zatrudnienie, ale też wysoką pozycję w strukturze pracowniczej. W przekonaniu absolwentów im więcej dyplomów, czyli inaczej mówiąc więcej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych potwierdzonych

odpowiednimi dokumentami, tym większa szansa znalezienia pracy. Jeśli bowiem pozamerytoryczne względy zawodzą, a więc nie ma się znajomości i szczęścia życiowego, to koniecznie trzeba mnożyć dyplomy, które potwierdzają przygotowanie do wykonywania zawodu już przecież wyuczonego. Taki sposób myślenia respondentów potwierdzają wyniki analiz zawarte powyżej. Można przyjąć, że wielu respondentów, udzielając odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu, było przekonanych o tym, że należy koniecznie uzupełniać swoje wykształcenie, gdyż to może dawać i daje zapewne większe szanse na znalezienie pracy. Z tego właśnie powodu zadane zostało pytanie o konieczność uzupełnienia wiedzy, umiejętności i kompetencji wyniesionych ze studiów. W zasadzie było to pytanie o odczucia respondentów względem przygotowania do pracy zawodowej i obawy, które mają rozpoczynając tę pracę (por. wykres nr 22).

I tak, zdaniem 59,2% respondentów wiedza zdobyta w trakcie studiów powinna być uzupełniana w stopniu średnim. Dla 36,1% absolwentów wiedzę należy uzupełnić w stopniu wysokim, a dla 5,0% w nieznacznym (niskim). Zastanawiające jest to, że dla 36,1% absolwentów luki w wiedzy wyniesionej ze studiów są tak znaczne, że odczuwają wielką potrzebę ich uzupełniania. Można zakładać, że względu na poprzednio przywołane wyniki, że chodzi tu o wiedzę operacyjną, instrumentalną i techniczną, konieczną do wykonywania pracy zawodowej.

Wykres nr 22. Opinie absolwentów na temat konieczności uzupełniania efektów kształcenia

Umiejętności wyniesione ze studiów też, zdaniem respondentów, wymagają uzupełnień. Wysoko taką konieczność odczuwa 50,3% absolwentów, średnio 46,1%, a nisko 3,4%. Zastanawiająco wysokie są te wskazania i świadczą o tym, że perspektywa pracy wykonywanej zgodnie z wyuczoną specjalnością i kierunkiem studiów, była dla absolwentów niepokojąca ze względu na poczucie braku wymaganych przez pracodawców umiejętności. Kompetencje społeczne wymagają uzupełnień w stopniu wysokim według 47,3% absolwentów, średnim – 47,6% oraz niskim dla 3,8% respondentów. Interesujące jest porównanie tych danych z ogólną oceną efektów kształcenia przedstawioną na wykresie nr 3. Satysfakcja z ukończenia studiów powodowała wysokie wartościowanie kompetencji społecznych u 27,3%, a średnie u 67,6% absolwentów. Na wykresie nr 22 widać równomierne rozłożenie tych ocen.

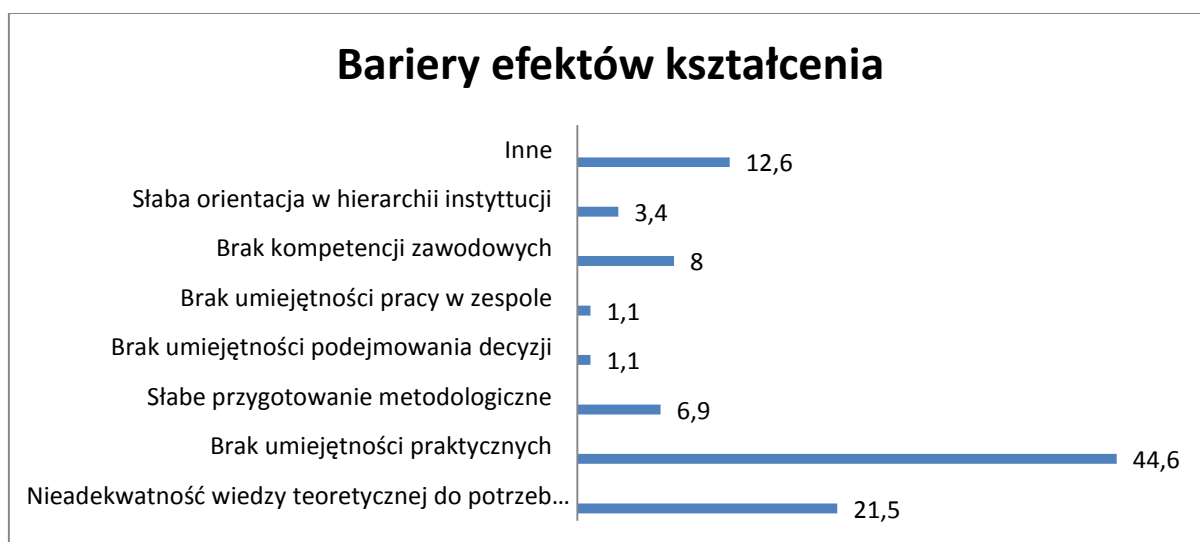
Należy podkreślić, że poczucie braku przygotowania do wykonywania pracy zawodowej oraz odczuwanie przez absolwentów potrzeby uzupełniania wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych zdobytych w trakcie studiów, ma swoje negatywne aspekty i świadczy raczej o niepewności co do zdobytych kwalifikacji. Z drugiej jednak strony kształcenie akademickie ma rozwijać potrzebę samokształcenia, dociekania prawdy oraz świadomego dobierania metod i technik działania, które warunkują jego skuteczność. Z punktu widzenia pracy zawodowej, wiedzy, umiejętności i kompetencji wymaganych od pracownika, kształcenie uniwersyteckie nie jest efektywne, gdyż nie daje instrumentalnego, zawodowego przygotowania do wykonywania konkretnej pracy. Z drugiej jednak strony studiowanie rozwija intelektualnie, czego efektem powinna być elastyczność opinii i postaw reprezentowanych przez absolwentów oraz kreatywność doboru środków skutecznych ze względu na zamierzony cel. Stosowanie zdobytej w trakcie studiów wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, do różnych sytuacji, stanowisk pracy oraz zakresów obowiązków, powinno być najwyższym efektem kształcenia. Jeśli więc studiowanie rozwija ciekawość świata, a tym samym wywołuje chęć pogłębiania własnej wiedzy i umiejętności, to kształcenie akademickie spełniło swoje zadania. W tym rozumieniu, poczucie braku przygotowania do pracy zawodowej, sygnalizowane przez respondentów udzielających odpowiedzi analizowanych wyżej, jest najlepszą z możliwych oceną efektów kształcenia. Tylko bowiem osoba świadoma swoich braków jest w stanie podjąć starania o ich uzupełnienie.

Ostatnie pytanie kwestionariusza skierowanego do absolwentów UJK miało za zadanie wysondowanie opinii na temat doświadczanych i odczuwanych barier związanych z poszukiwaniem pracy (por. tabelę nr 23).

Pierwsza część tego pytania wielokrotnego wyboru odnosiła się do barier związanych z efektami kształcenia, a druga do sytuacji na rynku pracy. Kafeteria tego pytania brała pod uwagę istniejące potocznie przekonania o przygotowaniu uniwersyteckim do pracy zawodowej. Obejmuje więc przerost wiedzy naukowej, brak umiejętności praktycznych i kompetencji zawodowych, indywidualizm i myślenie koncepcyjne jako skutek posiadania wiedzy ogólnej oraz słabą orientację w hierarchii instytucji.

Wyniki badań wykazują, że jako bariery dostępu do pracy w zawodzie wyuczonym, respondenci wskazali przede wszystkim braki w umiejętnościach praktycznych (44,6%) jako wyniesionych ze studiów przyczyn kłopotów ze znalezieniem pracy. Za barierę został też uznany brak kompetencji zawodowych (28,0%) oraz nieadekwatność wiedzy naukowej, teoretycznej, do potrzeb wynikających z pracy w zawodzie wyuczonym (21,5%).

Wykres nr 23. Bariery dostępu do pracy w wyuczonym zawodzie w opinii absolwentów

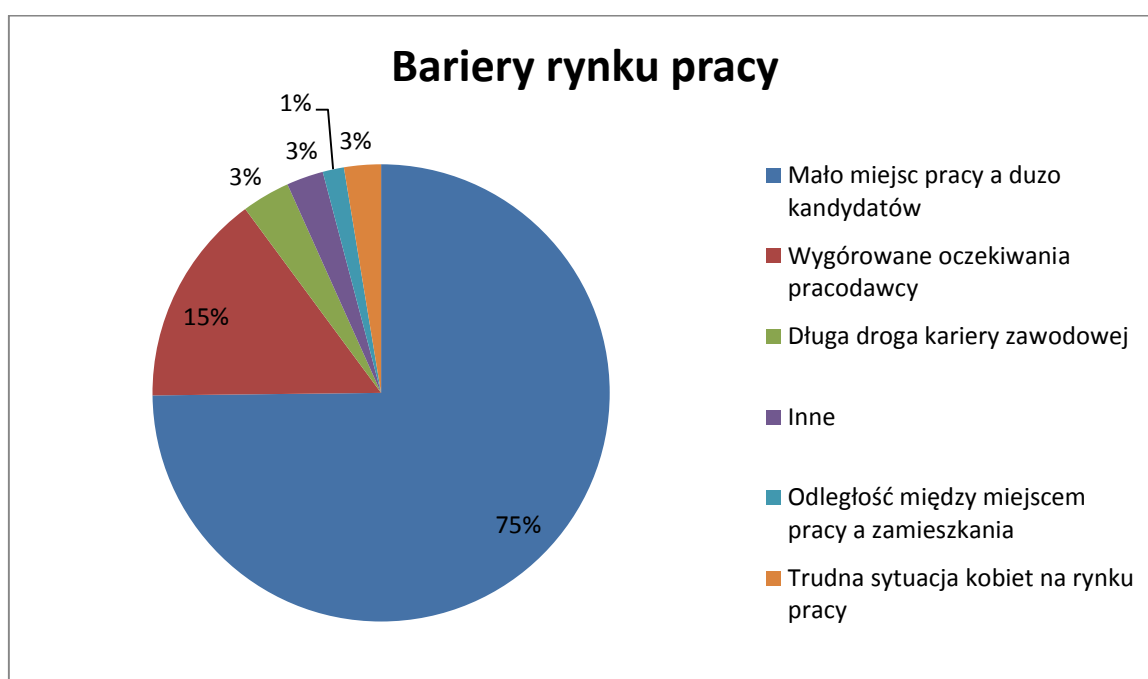

Druga część pytania zawartego w kwestionariuszu miała za zadanie wysondować, też potoczne, opinie respondentów na temat barier rynku pracy. Wzięte pod uwagę zostały tylko te najbardziej odczuwane przeciwności natury obiektywnej, które nie tylko czyniły poszukiwania pracy uciążliwymi, ale też zniechęcały do intensyfikacji tych starań. Obawy o możliwość znalezienia pracy wprowadzały swoiste zaniepokojenie co do działania całego systemu rekrutacji pracowników oraz mogły spowodować poczucie beznadziejności szczególnie w lokalnych środowiskach społecznych, w których o pracę jest najtrudniej.

Odczuwaną przez respondentów barierą dostępu do pracy zgodnej z kierunkiem studiów i specjalnością było przekonanie o tym, że mało jest miejsc pracy, gdyż wszystkie są już obsadzone, a nowych nie przybywa. W potocznym odczuciu za dużo jest kandydatów do pracy (74,6%), a więc za dużo absolwentów szkół wyższych studiujących dany kierunek studiów i specjalność (por. wykres nr 24).

Wykres nr 24. Bariery rynku pracy w opinii absolwentów

Do najważniejszych i dominujących barier zewnętrznych należy, w opinii 75% absolwentów, mało czekających na nich miejsc pracy. Dotkliwie jest to doświadczane przede wszystkim w małych miejscowościach. Wyraźnie interpretacja tego stanu rzeczy, dokonana przez absolwentów, idzie w kierunku odczuwania konkurencji występującej na rynku pracy spowodowanej nadmierną liczbą absolwentów kończących studia o tej samej specjalności. W przekonaniu absolwentów wszystkie więc dodatkowe kwalifikacje mogą ułatwić znalezienie pracy, chociaż nie dają gwarancji zatrudnienia.

Zakończenie

Wartościowanie efektów kształcenia dokonane przez absolwentów wykazało, że zdobyta w trakcie studiów wiedza oceniona została bardzo dobrze (38,4%) i dobrze (63,4%) przez 97,4% osób biorących udział w badaniach. Umiejętności zdobyte w trakcie studiów zadowalały w stopniu wysokim 26,1%, a średnim 65,3% absolwentów. Kompetencje społeczne nabyte w trakcie studiów wysoko oceniło 27,3% absolwentów, a średnio 67,6%. Można więc przyjąć, że efekty kształcenia prowadzonego w Uniwersytecie, ocenione zostały przez absolwentów dobrze. To, co najbardziej cenione było przez osoby biorące udział w badaniach, to zrozumienie teorii naukowych (44,6%), możliwość prowadzenia analiz przyczynowo-skutkowych (34,6%) oraz wiedza o metodach prowadzenia badań na potrzeby pracy zawodowej (31,5%). To, co z umiejętności wskazywane było najczęściej, to korzystanie z programów komputerowych (31,6%) oraz łączenie teorii naukowej z praktyką (33,4%). Najbardziej cenione przez respondentów kompetencje społeczne to gotowość do pracy w zespole (81,9%), umiejętności organizacyjne (70,7%) oraz samokształcenie (65,3%). Można więc postawić wniosek, że ogólna ocena efektów kształcenia była dobra, a dla około 1/3 populacji badawczej nawet bardzo dobra. Najwyżej wartościowane przez absolwentów były kompetencje społeczne nabyte w trakcie studiów, najniżej zaś umiejętności przydatne w pracy zawodowej. Potwierdzają to dane przedstawione na wykresie nr 3 oraz 22, które wyraźnie wskazują na odczuwane braki właśnie w przygotowaniu praktycznym do wykonywania zawodu zgodnego z kierunkiem studiów i specjalnością. Kryterium oceny stosowanej przez absolwentów ma jednak charakter problematyczny, gdyż ok. 1/3 osób przynależnych do populacji badawczej oczekuje, aby uniwersytet prowadził kształcenie zawodowe, a nie akademickie.

Bariery dostępu do pracy w zawodzie wyuczonym, odczuwane i doświadczane przez respondentów, podzielone były na te warunkowane kształceniem akademickim oraz te, które miały bezpośredni związek z rynkiem pracy. Zdaniem absolwentów, wyniesioną ze studiów wiedzę należy uzupełnić w stopniu wysokim (36,1%) oraz średnim (59,2%). Tak więc z punktu widzenia pracy zawodowej absolwenci byli przekonani, że istnieje konieczność uzupełnienia i rozwinięcia wiedzy, gdyż jej brak właśnie stanowi o barierach w znalezieniu pracy. Jeszcze większe braki odczuwane były przy ocenie wyniesionych ze studiów umiejętnościach. Wysoko brak umiejętności odczuwało 50,3% osób wypełniających kwestionariusze, a średnio – 46,1%. Podobne rozkłady pojawiają się w ocenie kompetencji społecznych. Według absolwentów istnieje konieczność uzupełnienia kompetencji w stopniu wysokim (47,3%) i średnim (47,6%). I tu wyniki badań wskazują bardzo wyraźnie, że zdaniem absolwentów studia nie przygotowują

do wykonywania zawodu, a wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne wyniesione ze studiów nie mają zbyt wielkiej przydatności w pracy zawodowej. Trudno dociekać przyczyn takiego stanu rzeczy, ale można zakładać, że w przekonaniach absolwentów dominuje orientacja zawodowa bardziej, niż akademicka. Około ½ populacji badawczej oczekuje, aby szkoła wyższa uczyła przede wszystkim wykonywania konkretnego zawodu rozumianego instrumentalnie, a nie rozwijała intelektualnie. Trzeba jednak podkreślić, że zdobyta w czasie studiów wiedza, zarówno ogólna, jak i specjalistyczna, była wysoko wartościowana przez absolwentów.